

a konkrét költészet alkotásait tekintve) a szövegalkotó szerepében működő kommunikátor kifejezett szándéka ellenére is.

A struktúra és a szövegjelentés inkább csak jelzett komplexitásának fényében magától értetődik az *'interpretáció'* terminus metodológiai természetű pontosabb körülhatárolásának igénye. Termékenynek tűnik az interpretáció egyes kutatóinak az a gondolata, hogy „nem csak mi olvasuk a szöveget, a szöveg is olvas minket”.

A szövegfeldolgozásnak számottevő tényezői az *inferenciák*. Különböző típusai (morfoszintaktikai, explikatív, referenciális stb.) nélkül lehet ugyan a szöveghez jelentést rendelni, de talán nem olyan gazdagot, mint alkalmazásukkal.

Az *intertextualitás* és *tipológiája* a közelmúltban került a szövegtani kutatások előterébe, s tudvalevően azoknak a relációknak a feltárását és tipologizálását jelenti, amelyek legalább két szöveg közt fennállhatnak. Interpretatív jelentősége (hasonlóan az inferenciákéhoz) nyilvánvaló, általánosan elfogadható elméleti keretének kidolgozása azonban még várat magára.

Az *interpretációs szabályok* és hierarchiájuk felállításának nehézségei alighanem az eddigiekből is kitűnnek. Ezen szabályrendszerek, instrukciók elemzésekor azonban további olyan tényezőkkel is számolni kell (pl. a szövegtípus, a szerzőnek tulajdonítható konzisztencia, az interpretátor 'relevancia'-felfogása), amelyeknek kutatása és/vagy e kutatás eredményeinek interszubjektív explikálása meglehetősen nehéz.

Számos észrevételt tartalmaz a diszkusszió a szövegek *összefüggőségére* vonatkozóan. Meggyőzőnek tűnik például az a megállapítás, hogy a koherencia nem kizárólag a szöveg és nem kizárólag a világ, hanem e kettő relációjának a tulajdonsága.

Érthetőek következésképpen, sőt szükségesek is a kutatók, a nyelvészek stb. *autolimitációra* irányuló törekvései. Am ezen a ponton természetszerűleg vetődnek fel bizonyos alapvető kérdések, többek közt a *langue-lingvisztika* *lehetőségei*, kapcsolódása más kutatásokhoz, a *szisztema-* és a *kommunikáció irányultságú nyelvészet* viszonyának problematikája, s a sort persze folytathatni.

3. A szakirodalom feldolgozásával és a szaktudományos diszkussziókkal kapcsolatban is alapvető nehézséget jelent egy általánosan elfogadott és/vagy explicit módon bevezetett terminológia hiánya. Ezt a nehézséget kívánja — legalább a szemiotikai textológia vonatkozásában — csökkenteni az a VASS LÁSZLÓ által összeállított *explikatív terminológiai szótár*, amelyet a kötet harmadik része tartalmaz.

E — mintegy 190 szavas — lexikográfiai feldolgozás címszavainak zöme: a szemiotikai textológia, illetőleg a szemiotikai textológiai kutatásokban érdekelt főbb diszciplínák alapvető terminus technicusa. Közkeletű, hagyományos műszavak vagy más elméletekben (is) alkalmazott terminusok csak tájékoztató, megvilágító jelleggel kerültek a szótárba. A fogalmak értelmezése, a szócikkek szerkezete a hasonló célkitűzésű feldolgozások általános szempontjai szerint alakul.

4. A kötet befejező egysége egy háromrészes ajánló bibliográfiát nyújt a szövegtan kérdéseivel behatóbban foglalkozni kívánók számára. A PETŐFI S. JÁNOS által összeállított *Bibliográfiák — Periodikák* alcímű rész a nem magyar nyelvű szakirodalomra vonatkozó metabibliográfiákat tartalmazza. A *magyar nyelvű szakirodalom bibliográfiáját* HORVÁTHNÉ SZÉLPÁL MÁRIA készítette. A bibliográfia harmadik része PETŐFI S. JÁNOS összeállítású, s a következő alcímet viseli: *Az irodalmi művek elemzésétől a multimediális kommunikáció szemiotikai elmélete felé. 25 év textológiai kutatás: visszatekintés, kitekintés*. Ez többek között tartalmazza PETŐFI S. JÁNOS válogatott bibliográfiájának jegyzékét, s magyar nyelvű publikációinak teljes listáját is.

A kiadvány modern, emblematicus borítója PAPP GYÖRGY munkája.

A Szemiotikai szövegtan első kötete várhatóan széles körökben ébreszt figyelmet, s indít majd termékeny vitát is.

Cs. Nagy Lajos:

HELYESÍRÁSI GYAKORLÓKÖNYV

A magyar helyesírás szabályai 1984. évi tizenegyedik kiadását követően jó pillanatban jelent meg Cs. Nagy Lajos munkája. Bizonyos módosítások ugyanis arra készítettek és készítettek bennünket, hogy újra átgondoljuk helyesírásunk helyzetét, fejleszthetőségének lehetőségeit. Most ugyanis mindenképpen pontosítanunk kellett és kell vonatkozó ismereteinket, és az új minőséghez vezető módokat is fel kell tárunk.

Fontos lenne az általános megújulás is, mert a publicisztikai és egyéb írások szaporodása, számbeli gyarapodása ebből a szempontból is okoz nehézségeket. Elég csak egyetlen sajtótermékünket (Rádió és Televízióújság) megemlítenünk annak igazolására, hogy a nem elég gondosan karbantartott termék mindennap veszélyeztetni olvasóinak helyesírási igényét, a helyesírás fontosságának tudatát. Némely szak- és szakjellegű munka helyesírási hibái már-már a szakmunka tekintélyét kérdőjelezzik meg. (Angelusz Róbert: Kommunikáló társadalom. Budapest. 1983. Gondolat. 185. p.)

Elengedhetetlen tehát, hogy legalábbis isko-

lákban és a különböző intézményekben igyeke-
zünk megőrizni és kialakítani a helyesen írás
tekintélyét, értékét, más szóval az önkifejezés
adekvációjának tekinthessük, tekintsék a hibát-
lannak minősülő helyesírást.

Cs. Nagy Lajos a magyar helyesírási rend-
szer bemutatására és a rendszerből fakadó kon-
zekvenciák gyakoroltatására vállalkozik mun-
kájával. Helyesírási szabályzatunk fontosabb
összetevőit egészen közérthetően fogalmazza
meg, és minden szabálycsoporthoz gyakorló-
anyagot kapcsol. Ezek nagyobb hányada *min-
ta*, kisebb része azonban *bíbásan* írott szöveg.
Ez utóbbi egyrészt az önkontroll képességének
vizsgálatára alkalmas, másrészt közvetlenül elő-
segíti a leendő pedagógusok felkészülését a
mindennapi munkára. A felhasznált szövegek
nagy hányada korszerű információkat hordoz.
Ez a személyiség fejlesztését és munkában való
érdekeltségét is fokozza.

A feldolgozandó anyag elméleti és gyakor-
lati szempontból is egyaránt jelentős. A ma-
gyar helyesírási szabályzat egészét felöleli, de
nem teszi szükségtelenné annak szisztematikus
és kitartó használatát. Folyamatos késztetést
érezkelhetünk arra, hogy magas szinten sajátít-
suk el ezt a szabályrendszert és annak alkalm-
mazását is. Az elsajátítás legegyszerűbb mód-
jának az *önképzés* tekinthető, tekintendő. A hi-
bás szövegekhez, mondatokhoz adott *kulcs* tes-
zi igazán alkalmassá erre. Ez készíteti, sőt
kényszeríti használóját arra, hogy gyakorlati ta-
pasztalatait és elméleti ismereteit ezen a terü-
leten is összekapcsolja, és ennek birtokában az
önkifejezést minél teljesebbé tehesse. Ezt tá-
masztja alá a tömör elméleti összefoglalások és
a gyakorlatok aránya is: 8—21 — 22—76.;
76—88. — 89—118. stb. Az arányok azt fe-
jezik ki, hogy az alapvetően alkalmazható mun-
kaforma az *önművelés*. Ez egyben azt is je-
lenti, hogy az iskola vonzóköréből kikerültek
számára is jelentős segítséget nyújthat, hiszen a
már kissé megkopott ismeretek is felfrissít-
hők annak segítségével.

Szerencsés a gyakorlatok felépítése is. Való-
ban azokat a jelenségeket írja le elméletben és
gyakorlatban is, amelyek nehezen taníthatók
(a magánhangzók időtartama, egybeírás, kü-
lönírás stb.), és nem könnyen őrizhetők meg az
előlekezetben. Ugyanakkor nem téveszt szem-
elől kevésbé kulcsfontú témaköröket sem, ha-
nem igyekszik teljes képet adni. Ennek kö-
vetkeztében sokféle felkészültségű állampolgár
forgathatja, helyesírásának javulását remélve.
Így lehet a könyvet a gyakorlás és a tudato-
sítás, sőt az elemzés céljaira is felhasználni.
A könyv gyakorlatanyaga alkalmas arra is,
hogy segítségével egy-egy tanuló- vagy hall-
gatócsoport helyesírását megtervezzük, majd a
tervet meg is valósítsuk.

Ez a munka a tanítóképzésben folyó anya-
nyelvi nevelés fontos segédanyaga lehet, de
haszonnal forgathatja a helyesírás kérdései iránt
érdeklődő valamennyi kolléga is.

Bp. 1989. Magyar Eszperantó Szövetség. 363 p.

DR. FARKAS FERENC

Jean Piaget:

A VISELKEDÉS MINT A FEJLŐDÉS HAJTÓEREJE

Az élővilág törzsfajlásának mozgatórugója
kezdettől fogva az evolúció. Piaget azt az igen
összetett ok-okozati rendszert vizsgálja, amely
az élőlények differenciálódását hozta létre e
fejlődés során.

A szerző bírálja azokat a szélsőséges kon-
cepciókat, amelyek nem a viselkedés belső
mechanizmusára épülnek. Az egyik ilyen állás-
pont Lamarcké, mely szerint a szokások, az
individuumot körülvevő körülmények új „szo-
kásai” idézik elő a magatartásváltozásokat, a
különböző variációkat. A lamarckisták szerint
tehát a viselkedés a fejlődés központi fogalma,
bár létezik egy „szervezeti tényező” is, amely
a régi és az új szokásokat koordinálja. A má-
sik szélsőséges nézet az ortodox újdarwinistáké,
amely csak a szelekció területén tulajdonít
evolútív szerepet a viselkedésnek, az örök-
letes variációk kialakulása esetén azonban nem.
Az új genotípus tehát véletlen változat csu-
pán, esetleges mutáció eredménye.

Baldwin a természetes szelekció darwini ér-
telmezéséből indul ki, s ő vezette be az „or-
ganikus szelekció” fogalmát. A lamarcki kau-
zalitást kizárva Baldwin kijelenti, hogy „maga
a szervezet is közreműködik az adaptációk ki-
alakulásában”, hozzájárulva ezzel saját szelek-
ciójához.

Meg kell említenünk Paul Weiss nevét is,
aki alárendeli a viselkedésformák együttesét a
rendszernek struktúrájának. A viselkedést ez-
által „rendszerreakciónak” tekinti, s ezt sze-
rinte mindig az „egységes totalitás” határozza
meg legelőször. Weiss révén jutunk el az
evolúció egyik legproblémásabb kérdéséhez, a
fenokópia értelmezéséhez. Úgy gondolja, kizá-
ról a fenokópia képes arra, hogy a környe-
zeti hatások és a viselkedés géntényezői kö-
zötti közvetítő szerepet betöltse.

Könyvének utolsó fejezetében Piaget ösz-
szegi nézeteit, melyeknek középpontjában a
viselkedés áll. Ez a szerző értelmezésében
olyan „cselekvéseggyütteseket” jelent, amelyek-
kel egy szervezet azt szándékozik elérni, hogy
külső környezetére hatva módosítsa annak ál-
lapotát, vagy saját helyzetén változtasson, mó-
dosítva ezzel külső környezetéhez való viszo-